

EVALUATIE PASSEND ONDERWIJS: DE LEERLING AAN HET WOORD

In het kader van het landelijke evaluatieprogramma Passend Onderwijs zijn leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften gevraagd naar hun ervaringen met en de impact van de ondersteuning die zij ontvangen op school. In dit artikel lees je de voorlopige uitkomsten van dit NRO-onderzoek dat uitgevoerd is in het vmbo.

Tekst: Sanne Kuijper en Anke de Boer

In de aanloop naar passend onderwijs zijn er diverse kortetermijnevaluaties geweest over de inrichting van het onderwijs (Jepma et al, 2015; Koopman et al, 2015). Hierbij lag de nadruk vooral op het inrichten van de ondersteuning aan scholen. Deze ondersteuning wordt uiteindelijk gegeven aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoefte. Wat de ervaringen van deze leerlingen zijn met deze ondersteuning is tot nu toe nauwelijks in kaart gebracht. Dit is echter wel van groot belang, omdat het beleid uiteindelijk tegemoet dient te komen aan de ondersteuningsbehoefte van leerlingen. En wie kunnen er nu beter een mening geven over de ondersteuning die zij ontvangen dan de leerlingen zelf? Echter, uit een evaluatierapport van de Kinderombudsman (Vreeburg-Van der Laan & Wiersma, 2015) met betrekking tot passend onderwijs blijkt dat er te veel óver het kind wordt gepraat, in plaats van dat er geluisterd wordt naar wat het kind zelf heeft te zeg-

gen. Dit onderzoek laat leerlingen in het reguliere voortgezet onderwijs aan het woord over hun ervaringen met de extra ondersteuning die zij ontvangen op school en de impact van de ondersteuning op hun leerprestaties en op hun sociale participatie (vriendschappen, sociale interactie met klasgenoten en acceptatie).

WELKE LEERLINGEN WERDEN GEÏNTERVIEWD?

In dit onderzoek zijn dertien leerlingen in het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) geïnterviewd¹. Voor deze leerlingen was een ontwikkelingsperspectief opgesteld vanwege hun gedragsproblemen en/of sociaal-emotionele problemen. Er zijn individuele interviews afgenomen bij deze leerlingen waarin zij bevraagd werden over de volgende onderwerpen: 1) ervaringen met de ondersteuning en 2) de effecten van de ondersteuning op hun leren en sociale omgang met anderen. Er waren verschillende vormen van ondersteuning die de leerlingen ontvingen. Een aantal leerlingen kreeg individuele ondersteuning van een intern begeleider of onderwijsassistent, of ondersteuning via het orthopedagogisch didactisch centrum (OPDC) van de school. In het OPDC hadden de leerlingen individuele gesprekken. Daarnaast konden ze er terecht als ze op zoek waren naar een rustige plek tijdens de pauzes, voor het maken van toetsen en het doen van huiswerk.

HOE VINDEN LEERLINGEN DE EXTRA ONDERSTEUNING DIE ZE ONTVANGEN?

In het algemeen zijn de leerlingen tevreden; alle leerlingen geven de hulp een voldoende en de meesten geven een rapportcijfer van een 8 of hoger.

Over dit onderzoek

Dit onderzoek maakt onderdeel uit van het evaluatieprogramma Passend Onderwijs dat wordt uitgevoerd in opdracht van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) van de Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Het betreft een praktijkgericht onderzoek waarvoor leerlingen in het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs werden ondervraagd. Over de volledige uitkomsten van het onderzoek zal rond de zomer gerapporteerd worden. Deze rapportage zal verschijnen op www.evaluatiepassendonderwijs.nl.

¹ Het betreft hier een voorlopig aantal en voorlopige uitkomsten aangezien er momenteel nog over de definitieve uitkomsten wordt gerapporteerd, zie ook het kader 'over dit onderzoek'

'Het zorgt ervoor dat ik meer vrienden heb in mijn klas. Door de tips die ze me gaf om een gesprek te beginnen of hoe ik een situatie kan oplossen.'

De leerlingen noemen een aantal positieve effecten van de gesprekken met de interne begeleider of onderwijsassistent: ze vinden het fijn dat ze iemand hebben om mee te praten, dat ze worden geholpen en dat hun gedrag verbetert. Ook vinden ze het prettig dat ze richtlijnen krijgen voor hoe ze bijvoorbeeld huiswerk moeten maken of hoe ze een toets moeten leren.

Wel noemen de leerlingen ook een aantal negatieve aspecten van de ondersteuning van de ib'er of onderwijsassistent. Zo vinden ze ondersteuning na schooltijd, terwijl hun klasgenoten vrij zijn, niet fijn. Ook vinden ze het vervelend wanneer ze uit de klas worden gehaald. Ten slotte noemt een leerling die de ondersteuning in een groepje krijgt dat die groep te druk was, waardoor hij zich niet goed kon concentreren.

Positieve aspecten van de ondersteuning op het OPDC zijn, dat het er rustiger is dan in de klas of pauzeruimte, dat leerlingen er altijd terecht kunnen en dat er begeleiders zijn die de leerlingen goed kennen. Echter, ook wordt gemeld dat het er soms onrustig kan zijn, omdat er een aantal drukke leerlingen bij elkaar zit. Een ander negatief aspect dat genoemd wordt, is dat klasgenoten het niet eerlijk vinden dat de leerling ergens anders heen mag.

EFFECTEN VAN DE ONDERSTEUNING OP LEERPRESTATIES

De meeste leerlingen geven aan dat hun cijfers hoger zijn, doordat ze extra ondersteuning ontvangen. Ook merken veel leerlingen dat hun gedrag is veranderd als gevolg van de ondersteuning. Ze zijn rustiger geworden in de klas en hebben het gevoel zich beter te kunnen concentreren tijdens de lessen. Hierdoor hebben de meeste leerlingen het gevoel dat hun cijfers hoger zijn dan wanneer zij geen ondersteuning zouden ontvangen. Twee leerlingen melden dat de ondersteuning geen invloed op hun cijfers heeft, maar dat ze zich wel rustiger voelen.

EFFECTEN VAN DE ONDERSTEUNING OP SOCIALE PARTICIPATIE

Meer dan de helft van de leerlingen is van mening dat de ondersteuning geen invloed heeft op vriendschappen en sociale interactie met hun klasgenoten. Er zijn drie leerlingen die wel het gevoel hebben dat de ondersteuning hen positief geholpen heeft bij het sluiten van vriendschappen en de interactie met

'Eerst zat ik in een groepje met een aantal mensen. Dat vond ik niet zo fijn. Iedereen was druk en ik werd soms ook druk. Dat vond ik irritant, want ik wou leren.'

Tekeningen: Maarten Vos

klasgenoten. Doordat ze tijdens de ondersteuningsgesprekken tips hebben gekregen over hoe ze sociale situaties aan kunnen pakken en lastige situaties kunnen oplossen, lukt het hen om dit ook in de klas in te zetten.

De leerlingen hebben verschillende ervaringen met hoe hun klasgenoten de ondersteuning accepteren. Vaak weten klasgenoten niet eens dat de leerling extra ondersteuning ontvangt, en waarom. Sommige leerlingen denken dat klasgenoten juist positief zijn over de ondersteuning, omdat het gedrag van de leerling erdoor verbetert en klasgenoten dat fijn vinden. Echter, een aantal leerlingen zegt juist dat klasgenoten er negatief op reageren, en het raar vinden dat de leerling extra ondersteuning krijgt (zie ook tabel 1 op de volgende pagina).

ANDERE ONDERSTEUNING

Hoewel de meeste leerlingen tevreden zijn met de ondersteuning die ze krijgen, noemen ze wel nog andere vormen van ondersteuning die hen zou kunnen helpen. Zo zegt bijna de helft van de leerlingen dat klasgenoten hen ook zouden kunnen helpen. Ook noemen ze dat klasgenoten rekening zouden moeten houden met de problematiek van de leerling. Dit onderzoek focust op leerlingen die extra ondersteuning krijgen. Er is niet gekeken naar de vorm van ondersteuning die de leraar hen in de klas geeft. Echter, de leraar wordt wel genoemd door een aantal leerlingen als persoon van wie ze

'Ik denk ook dat ze het goed vonden. Want ik denk niet dat de leerlingen willen dat ik een drukke jongen ben. En dat ik het voor anderen kan verpesten met cijfers en zo.'

'Ik vind het fijn om een gesprek te hebben, dan weet ik wat ik moet doen. Als ik een hele tijd geen gesprek heb, gaat het weer fout met mij.'

graag ondersteuning krijgen. Zo noemen leerlingen dat ze graag willen dat de leraar rekening houdt met hun problemen, maar ook dat de leraar kan helpen door de samenwerking met klasgenoten te bevorderen.

VOORLOPIGE CONCLUSIES

Dit onderzoek liet leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften in het reguliere voortgezet onderwijs aan het woord over hun ervaringen met de extra ondersteuning en de impact van de ondersteuning op hun leerprestaties en sociale participatie (zie kader 'Over dit onderzoek'). Aan de hand van de antwoorden van de leerlingen kunnen de volgende voorlopige conclusies getrokken worden:

- De ondersteuning wordt in het algemeen als positief ervaren. Het kunnen praten met iemand en het krijgen van tips of richtlijnen voor hun gedrag en leren, wordt als fijn ervaren.
- Een verbeterpunt: een aantal leerlingen geeft aan voor de ondersteuning liever geen lessen te willen missen. Maar ondersteuning na schooltijd wordt soms ook als vervelend ervaren.

Aanbeveling: Waar mogelijk zou ondersteuning binnen de klas kunnen plaatsvinden. Het is daarbij echter van belang om groepsgewijs ondersteuning aan te bieden, aangezien onderzoek heeft laten zien dat bijvoorbeeld assistentie in de klas kan leiden tot verminderde acceptatie door klasgenoten (De Boer et al, 2013). Ook is het van belang om de

	Positief	Negatief
Individuele ondersteuning	Fijn om met iemand te praten	Buiten schooltijd
	Handvatten voor leren	Lessen missen
	Tips over het aanpakken van (sociale) situaties	
	Gedrag is rustiger geworden	
Groepsgewijze ondersteuning	Er altijd terecht kunnen	Meerdere leerlingen waardoor het druk wordt
	Rustige plek	Negatieve reacties van klasgenoten

Tabel 1: Overzicht van de positieve en negatieve aspecten van de ondersteuningsvormen

- leerling te betrekken bij het plannen van momenten voor de ondersteuning zodat dit niet op (voor hen) vervelende momenten plaatsvindt.
- Voor sommige leerlingen kan ondersteuning in een groep nadelig zijn, omdat zij zich hierdoor moeilijker kunnen concentreren.
 - Leerlingen merken met name dat hun gedrag verbetert door de ondersteuning. De meesten zien dat ook hun cijfers hoger zijn.
 - De ondersteuning heeft soms effect op de sociale participatie van de leerlingen. Dit effect kan positief zijn: leerlingen maken makkelijker vrienden en lossen lastige sociale situaties makkelijker op.
 - De ondersteuning kan ook een negatief effect hebben op de sociale participatie: klasgenoten reageren soms negatief op het feit dat de leerling extra ondersteuning krijgt. De acceptatie door klasgenoten is een punt dat aandacht behoeft bij leerlingen met extra ondersteuning.

LITERATUUR

- De Boer, A., Pijl, S. J., Post, W., & Minnaert, A. (2013). *Peer acceptance and friendships of students with disabilities in general education: The role of child, peer, and classroom variables*. *Social Development*, 22(4), 831-844.
- Jepma, I., Ledoux, & Beekhoven, S. (2015). *Richting en inrichting van Passend onderwijs in samenwerkingsverbanden*. Utrecht: Sardes.
- Koopman, P. N. J., Ledoux, G., Karssen, A. M., Meijden, A. van der, & Petit, R. (2015). *Vervolgmeting 1 kengetallen passend onderwijs*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Vreeburg-Van der Laan, E.J.M., & Wiersma, M.H. (2015). *Werkt passend onderwijs? Stand van zaken een jaar na dato*. Verkregen via: www.dekinderombudsman.nl/ul/cms/fck-uploaded/2015.KOM014.Werktpassendonderwijs.rapport.pdf.

Tip van de redactie

In de materialenbank op www.lbbo.nl vind je ondermeer het volgende artikel over leerlingondersteuning en passend onderwijs:

- *Zorgstudent ondersteunt proces passend onderwijs (december 2015)*

Sanne Kuijper is docent en onderzoeker bij de afdeling Orthopedagogiek van de Rijksuniversiteit Groningen. Haar expertise ligt op het gebied van communicatie- en gedragsproblemen van kinderen met een autisme spectrum stoornis en van kinderen met ADHD.

Anke de Boer is universitair docent/onderzoeker bij de afdeling Orthopedagogiek van de Rijksuniversiteit Groningen. Haar expertise ligt op het gebied van inclusief onderwijs, waarbij ze vooral kijkt naar de sociale inclusie van leerlingen met beperkingen en/of stoornissen. Zij is betrokken bij diverse deelonderzoeken van het evaluatieprogramma Passend Onderwijs. E-mail: anke.de.boer@rug.nl